

# בשורה טובה! היצירה הנפלאה "מדות טיש" למכירה בהניות הספרים המבחרות!

גיליון מס' 393

פרשת יתרו, כ' בשבט תש"פ

# שבת טיש

מתוך סדרת ספרי "שבת טיש"

ספורים ואגדות פנינים ופרפראות מדות והליכות

## פנינים

**וישמע יתרו** (יח, א) - מנהג יהודי תונים עד היום, לערוך סעודה בליל ששי פרשת יתרו לזכר הנס ששפסקה מגפה בבניהם, וכן בשביל לרמוז על הסעודה שעשה משה ליתרו ובפרשה שעל-שמו כתובה קבלת התורה הקדושה. רמז למנהג ותיק זה בראשי התבות **וישמע יתרו**, ונהגים ישראל שעושים משתה עבור יתרו. (ברית כהונה)

**וישמע יתרו** בהן מדון התו משה (שם) - ראשי תבות: ויתגיר יתרו ששמע מלחמת עמלק, ידע תורת רם ונשא, כי היא נתנה, מפני דגלים ים נבקע, חמד תשובה נבונה, ממה שהרג הכל. רמז יש פאן על יתרו ששמע מלחמת עמלק וקריעת ים-סוף, ומפיון שהיה גלגולו של קוץ, תקן את מעשיו וכן למשה שהיה גלגולו של הכל ועשה תשובה. (חו טוב)

והודעת להם את-הדרך ילכו (יח, כ) - את-הדרך דרשו חז"ל על גמילות חסדים, וראשי התבות הם אליוהו, שיודיע בקרוב את הדרך לארץ הקדש נבכות גמילות חסדים. (אלופי יהודה)

ואתה תחזה מכלי-העם (יח, כא) - אפרו הקדמונים, שהשופטים שבחר משה היו בקיאים בהקמת הפרצופה, לראות אם הבאים לדון הם דוברי אמת. ורמז לזה בראשי התבות, ובני אברהם תמימים הישרים, תלמידי חכמים זכי הראות, משפילים בלם לידע, הפרצופים על מתבנתם. (מחמדי שמים)

ויחרישם ישראל נגד החר (ט, ב) - סופי התבות ויחרישם ישראל נגד הם נלמד, וראשי התבות ישנו, לרמז שבאותו הלילה הקדימו שנה ללמודם, בדברי חז"ל. וראשי התבות שם ישראל הם ש"י, שעל ידי קבלת התורה זכו לש"י עולמות. (שמחת אבא)

אנכי ה' אלמך (כ, ב) - בעשרת הדברות יש עקב תבות נכת"ר אותיות, ובדברות השניות יש עוד י"ז תבות במגן טו"ב. (תולדות יצחק)

כפד את-אביך (כ, יב) - סופי תבות כפ"ת בגימטריה משיח ברוך, כי במצות כבוד אב נקרב את ביאת המשיח. (החיד"א)

## ספורים בפרשה

זכור את-יום השבת לקדשו (ח, כ)

פעם שבת רבי יצחק איזיק מקומרנא בעיר ברגס, בה היו מצויים דגים לרב, אולם באותה עת היה מחסור בדגים. ביום ששי בבקר, שלח לשאל את בעל ה"קול אריה" שהתגורר בעיר, אם בנו רבי נפתלי, שהשתקע בווישווא לאחר נשואיו, כבר הגיע אליו לשבת. השתומם הרב לשמע השאלה, שכן בנו לא הודיע לו על פגעתו לשבות אצלו, בפרט שהימים ימי החרף הקצרים, וענה בשלילה. לאחר כשעה שוב שלח הרבי לשאל ושוב נענה בשלילה, אך לקראת השבת הגיע בנו בהפתעה ובדו דג גדול, כשהוא מספר שעל אם הדרך פגשו נכרי אחד והוא הפציר בו לקנות את הדג. "תחלה", ספר הפן, "לא הייתי און לבקשתו, שכן שערתי בנפשי שמר-הסתם כבר הכינו את כל המאכלים לכבוד השבת, ובפרט שהזמן קצר והשבת ממשמשת לבוא, אולם הנכרי לא הרפה ממני והציע לי לקנות את הדג בחצי מחיר, וגם אז סרבתי. לבסוף הציע לו את הדג בפרוטות מעטות, עד שלא עלה בידי לעמוד בפני הפצרותיו ורכשתי ממנו את הדג". התפעל ה"קול אריה" מראיתו הזפה של רבי איזיקל, ושלח אליו חצי דג לכבוד שבת. בליל שבת, ישב הרב בשלחנו של רבי איזיק, שהיה שרוי בשמחה על מציאת הדג באפן פלאי, והאריך על חשיבות אכילת דגים בשבת, ואמר: "זה לא מכבד באה אלי נשמה שהתגלגלה בדג והיתה זקוקה לתקון, ובקשה ממני לתקנה על-ידי אכילה בשבת. אולם כשהביאו לפני את הדג בשבת, ראיתי כי הדג הבאיש ויראתי לאכלו מפני הספקה. מה עשיתי? טבלתי פסת חלה בציר הדגים ואכלתיה, ובלילה התגלתה אלי הנשמה והודתה לי על שתקנתי אותה והעליתיה למקומה".

בילדותו של רבי יהודה צדקה, הלך לחלות את פני ה"אמרי אמת" מגור, שהגיע אז לבקר בארץ הקדש טרם פרוץ מלחמת העולם השנייה. רבים נדחקו לבקש את ברכת הרבי, וכשראה את הילד טהר העינים, הראה לו פנים מסבירות ושאלו: "מה אתה לומד?" השיב הילד שהוא לומד את מסכת שבת, והרבי שאלו אם הוא יודע כמה פרקים יש במסכת, והילד השיב על-ארת: "כ"ד פרקים". "והאם יודע אתה מדוע יש בה דוקא כ"ד פרקים?" שאל הרבי, ועל-זה כבר לא היתה בידי של הילד תשובה מתאימה. מהר הילד לבית הנכנסת "שושנים לדוד", ושם השיבוהו החכמים שכ"ד הפרקים הם כנגד כ"ד ספרי הקדש, והשומר שבת הריהו כמי ששומר את כל התורה, וזוכה לכ"ד קשוטי פלה. שב הילד אל הרבי עם הדברים, וקבל ממנו מטבע אותו תלתת אמו על צוארו לשמירה.

בשבת קדש פרשת יתרו, ישב רבי אליהו ולזו שהיה אז בילדותו עם אביו, וכשאביו בקש ממנו לומר דבר חדש על הפרשה, נענה ואמר: "ראשי התבות זכור את-יום השבת לקדשו", בגימטריה אליהו וגם: ולזו, כי אני אליהו ולזו צריך לזכור את יום השבת ולקדשו בדברי תורה... שמח האב בבנו החכים וספר את הדבר לרבי יעקב אביחצירא ה"אביר יעקב", שהיה רב מחוז מגורם במרוקו, והוא ברכו שיזפה להיות מורה הוראה בישראל ודרש עליו את הפסוק במשלי "בני אל-ילזו מעיניך נצר תשיה ומזמה". ברכתו התקימה, ורבי אליהו ישב על-מדיו בטבריה קרוב לארבעים שנה.

# היה היה

ויספר משה לחתנו... את בליהתלפאה אשר מצאתם בדרך ויצלם ה'

שנות ת"ח ות"ט, היו שנות פרענות קשה לעם ישראל. במהלך התקוממות הקוזקים והצמיתים שהיו נתונים שנים ארוכות למרותם של אצילי פולין והחליטו לפרק את עלם הפבר, עשו הפורעים שמות ביהודי פולין ואוקראינה, הרסו מאות קהלות מפארות ורצחו בדם קר עשרות אלפי יהודים, השם יקם דקם. באותם ימי דמים, התגורר גוילנא אברך צעיר לימים בשם רבי יעקב ב"ר בנימין ממשפחת ז"ק, שנקראו בן כי היו זרע קדש מצאצאי חסידי אשכנז הקדמונים. רבי יעקב זה, היה מגדולי תלמידיו של רבי יעקב מלבלין אביו של הרבי ר' השיל מקראקא, וקבל תורה מפיו. גאונותו בתורה היתה לשם דבר, עד שתלמידו רבי דוד אופנהיים רבה של פג העיד עליו, שהיו שגורים ארבעת חלקי השלחן ערוף על-פיו.

בשהגיע לפרקו, נשא רבי יעקב את מרת נחמה בתו של רבי אפרים הכהן בעל "שער אפרים", שהיה רבה של העיר וילנא המעטירה, והיה לו כתב יחוס עד אהרן הכהן. רבי אפרים זה, היה מצאצאי של רבי אליהו בעל-שם מחלם, עליו מספר שברא גלם באמצעות שמות קדש בקממת הנסתר, והוא היה משמשו כעבד, אך לא היה לו פח דבור, וכשראה רבי אליהו שיציר בפיו הולך וגדל על-ידי השם הכתוב על פתק שהדביק במצחו, נתק ממנו את השם והגלם נפל והפך לעפר כפי שהיה, אולם הוא הזיק את רבי אליהו וסרטו בפניו כשלקח ממנו את הכתב עם השם הקדוש.

נשואיו של רבי יעקב עם בתו של רבי אפרים, התקמו תקופה קצרה לפני פרץ המאורעות הקשים, ומיד אחריהם השתקע גוילנא עיר מגורי חתנו. יהודי וילנא ישבו אז שקטים ושאננים והיו בהם רבים שזכו לשני שלחנות, תורה וגדלה התאחדו על שלחנם, עד שרבים מפלי ביתם היו עשויים כסף טהור. שמם של חכמי וילנא דאז נודע לתהלה, ובכל מקום אליהם הגיעו היו לשם ולתפארת. רבי יעקב שקע בלמודיו בבית המדרש הגדול שבצעיר, וקבל תורה מפי גדולי הדור תחת הנהגת חתנו ה"שער אפרים".

אולם, ימי הזהר הסתימו חיש מהר ותחתייהם הגיעו ימי פרענות ותלאות. הפרעות הגיעו לוילנא שבליטא כמה שנים אחר חרבן קהלות פולין, והקוזקים עטו על העיר כמלאכי חבלה המשחרים לטרף. רבי אפרים הכהן, הספיק להמלט בעוד מועד יחד עם בני משפחתו, ובהם גם בתו הצעירה שזה עתה נשאה לרבי יעקב ז"ק, אך רבי יעקב עצמו, שהיה אז אברך צעיר לימים, לא הספיק להמלט עמם ונותר בגפו בעיר הנצורה. לא ארכו השעות, ורבי יעקב נלכד יחד עם רבים מתושבי העיר בידי הקוזקים האוורים, שהוציאו אותם בסך אל גיא ההריגה. פסע רבי יעקב בצעדים בושלים יחד עם שאר השבויים, כששפתיו ממלמלות את מלות יהודי ובלבו הוא כבר נפרד מארץ החיים בעודו בדמי קמיו. ברגלים מסות לפל ובעינים נפחדות, ראה רבי יעקב כיצד יושב קוזק גדל-מקדים, כשבידו חרב חדה, והוא מתיז את ראשי השבויים שלפניו בזה אחר זה. התורף הקף והתקצר ורבי יעקב ספר את השניות האחרונות שנותרו לו לחיות, ובקשי הצליח לעמד על רגליו.

והנה הוא עומד כבר לפני המרצח השפל, שמביט בו בעינים מזרות אימה. רבי יעקב עצם את עיניו והכין את עצמו לשחיטה, אך למרבה הפלא הוא שומע את קולו של הרוצח שפונה אליו ואומר: "חבל על אדם צעיר כמוך שיהרג בקצור ימים. לבי לא נותר לי להתיז את ראשך". המלים הפליאו את רבי יעקב, שלא הספיק לשמע זאת מפי מרצח שפל כזה, אולם למרבה פליאתו, נטל הגזלן את החרב שבידו, הפכה לצדה הקפה והעבירה על צואריו של רבי יעקב, מבלי לגרם לו להשחט. בבעיטה אדירה שלחו הרוצח מלפניו, בשהוא מוסיף ולעזע לו: "קום וברח לנפשך, פלב יהודי!" רבי יעקב נצל את ההזדמנות ונמלט חיש מהר, כשנפשו היתה לו לשלל.

לא הרחק משם, התחבאו כמה מתושבי העיר שצפו בחרדה בגיא ההריגה שלפניהם, וזהו גם חתנו הצעיר של רבי יעקב. הם הספיקו לראות כיצד הרוצח מעביר את החרב על צוארו של רבי יעקב הצעיר. בטוחים היו כי גורלו היה בגורלם של השבויים שלפניו, ובכו את גורלו המר של האברך עול הימים שנהרג על קדוש השם. בינתים, שרף רבי יעקב את רגליו בחפוש אחר מפלט מעמק הבכא. כשהוא נזון מפטריות שמצא בפירות. באותה עת, הצליחו גם אותם פליטים שצפו במחזות הנוראים להמלט מהמקום, והגיעו לחוף מבטחים. כשפגשו את רבם הנערץ, רבי אפרים הכהן, ספרו לו בצער את גורלו המר של חתנו, ותהי בביתו תאניה ואניה. על-פי עדותם, התיר רבי השיל מקראקא את אשתו העגונה של רבי יעקב, בתו של רבי אפרים הכהן, אך היא מאנה לקבל את פסק הדין וטענה כי לבה אומר לה שבעלה הצעיר עדין בחיים. היו כמה שטענו לה וחשבו כי דעתה השתפשה עליה מרב צער, אולם לאחר חצי שנה הקמה העיר בלה. ההרוג הגיע ברגליו, ובכלם שפשו את עיניהם לראות את רבי יעקב 'המת' מתהלך בריא ושלם. לאחר שרבי השיל שמע מפיו את תלואותיו, הפסיק להתייר את עגונות הפרעות, לאחר שכמעט התיר אשת איש מן-התורה.

זמן-מה לאחר אותו נס מפלא, נולד לבני הזוג הבן צבי הירש, שהתפרסם בכניו ובספריו ח"י חכם צבי", אחד מגדולי התורה המפורסמים בדורו, ומחלציו יצאה משפחה ענפה בהם צדיקים רבים.

## מאורות

הרב הקדוש רבי מנחם מנדל מסטריקוב זצ"ל ליום ההולא י"ט בטבת ה'תצ"ו

נולד בשנת תרי"ט לאביו רבי דב בריש מביאלא, בנו של רבי אברהם מטשכנוב, ונקרא פנאה על שם השרף מקוצק. איש קדוש, אשר רבים נאוחו לאורו ונחשב כאחד ממנהיגי יהדות פולין במשך פחצי יובל שנים. בתקופת עמד על משמר היהדות, אולם גדול היה באהבת ישראל והתמסר לכל אחד מישראל והיה אהבם כנפשו. אוהב שלום ורודף שלום היה, והתרחק מהמתקלקת כמו מאש. רגיל היה לדרש את הפסוק: "דם יחשב לאיש שהוא דם שפך", שאסור לאדם לדון את חברו לכף חובה, אפלו במחשבה, והריהו כשופך דמים. גאונותו בתורה היתה לשם-דבר, וכאשר שהה פעם בעיר אחת התעוררה שאלה על כשרותה של בהמה, והרבנים התחבשו בה. כששמע על השאלה נענה על-אתר והראה להם כי הברך מפרש בירושלמי ומשם ראה מברעת להלשרת הבהמה. גם בתורת הנסתר היה בקי ובתפלותיו היה מאריך במקומות מסוימים ומכון שמות קדושים. במדת הצדקה והחסד אהו כבר מילדותו, והתמיד בה במשך כל ימי חייו. כאשר בא אליו פעם אדם אחר וספר לו שאדונו פטרו מעבודתו והותיר אותו בחסר כל עם כל משפחתו, פנה עם משמשו באישון לילה והתדפק על דלת אחד מחסידיו ובקש ממנו לקבל את הפונה אליו לעבודה במקעלו, ושקחה גדולה היתה לו כאשר הברך סדר לשביעות רצונו. מחבב היה מאד את ארץ הקדש ובקר בה פעמים, ואף יסד בה בתי פנסת לבני עדתו. בלוייתו השתתפו רבבות יהודים ונטמו בנרשה.

## יוסיף דעת

השבת היא אות ברית עם בני ישראל, והאור זרוע כתב שאחת האותות לכך הוא נהר הסמבטיון שכל השבוע הוא משליך את אבניו ובשבת-קודש הוא נח. נהר הסמבטיון מוזכר בדברי חז"ל, ורבי עקיבא הביא ממנו ראה בוויכוח עם טורנסורופוס שבשבת צריך לנוח כשם שהנהר נח מהשכלת אבניו, וכך חזר הפייטן במזירות ליל שבת: "זה האות אשר שם אל, בינו ובין בני ישראל, ושבועי אשר הוא, סמבטיון הנהר, שבכל יום רץ ונמרה, יוכיח בו מנוח, תשיב למן אשר שואל". במדרש מובא, שעשרת השבטים גלו אל אחורי הנהר ועתידיים בני יהודה ובנימין ללכת לשם ולהחזירם. המב"ן מפרש, שהשם סמבטיון או סטיון הוא על-שם השבת, כי שבת נקראת בלשון ערבית 'סבט' ונוסף לו התואר 'יון' כמנהגם. רבי מנשה בני-ישראל מביא בשם בעל "פה תואר", שאדם אחד החזיק בביתו צנצנת זכוכית מלאה בחול מנהר הסמבטיון, ובכל השבוע היה החול סוער והולך ורק בשבת היה נח. וכן מעיד רבי מנשה עצמו ששמע מאביו, שבעיר ליסבון שבפורטוגל היה כושי אחד עם כלי זכוכית כזה, ובכל ערב שבת היה הולך לבית הכנסת שברחוב החדש שם התגוררו יהודים אגורים, והיה מראה להם את הכלי ומורה להם לסגור את חנויותיהם לכבוד השבת. כך מובא גם באגרת המיוחסת לרבב"ם המספר על "הזקן הצדיק הנגיד אבי אבא ז"ל", שבימי הביאו צלוחית המהול הזה והיה מסבב כל ששת הימים ונח שבועי והדברים אמיתיים. על-פי המסורת, עבר רבי מאיר ש"ץ מורומיזא מחבר פירוט האקדמות את נהר הסמבטיון בבלל גזרה. יש אומרים, שגד השיבוטא אותו היה רבא מולח מדי ערב שבת, פורש בערב שבת אל היבשה ושובת עד מוצאי שבת, ומכאן שמו שיבוטא מלשון שבת. נהר הסמבטיון נמצא לדברי הרב מברנטורא דרומית-מזרחית לארץ כוש, והרמב"ן כתב שהוא נהג גזון שמוזכר במלכים לשם הוגלו עשרת השבטים, ושמו גזון הוא מלשון 'יגזן' שלום, שהעומדים מאחוריו הם חרוקים ונפרדים מאדם.

אנשי-חיל יראי אלקים אנשי אמת שנאי בצע

פניני אור החיים

מדברי האור החיים הקדוש על הפרשה

ואבא אתכם אלי - ירצה, כי לא קדם הקרבנות אל ה' כמשפט כלי-הקרב הקרב אלי-משכן ה', שיקדים הוא לעורר חבתו, כידוע שאין אלהי עולם מקדים לקרב עד שיעורר המתקרב את האלהי, וכן הוא מהמוסר כי הקדושות והקלים הם המשתדלים להתקרב לגדולים ונכבדים מהם, ומכל שכן עם עבד מושלים, ואי-על-פיי-כן אמר ה' כי לא כן עשה, אלא הגם שהיו גוי מקרב גוי ערם וערבה בלא שום התעוררות אי-על-פיי-כן אני הבאתי אתכם אלי ולא אתם התקרבתם אלי. עוד ירצה לומר, שאחר שהוציאם ממצרים היו חוזרים מאחורי השכינה כמו שמצינו להם שהמרו אמרי אל בנס-סוף פקון ובשלו וכדומה, אי-על-פיי-כן היה ה' מושכם אליו בכל-עית שהיו חוזרים לאחוריהם ומביאין ומקרבים אליו ותפוד:

וינה ביום השביעי - עוד ירצה על זה הדרך, כי ששת-ימים עשה ה' וגו', פרוש כי לא עשה בתבונת בריאתם שיעמדו אלא ששת-ימים, ומעשה יצטרף ה' לחדש הבריאה בכל-יום ובאמצעות נפש העולם שהוא השבת שבה ה' נה מהתמדת המלאכה, ובאמרו ז"ל שהיה העולם רופף ורועד וכבוא שבת עמד בקיומו, והוא אמרו וינה ביום השביעי ויום זה מעמיד העולם עוד ששת ימים, וככל יום ששי לערב שפלקת חבונת העולם, יבוא שבת ויקים העולם עוד ששת ימים אחרים וכן על-יזה הדרך, וענין פרשת בראשית:

למען יארבו - אמר יארבו שמשמע מעצמם ולא אמר אאריך ימים. אולי שירצה לומר כי מצוה זו סגולה היא אריכות ימים מלבד שכרה מהו, כי יש מצוות שיש בהם סגולות נפלאות מלבד שכר אשר קבע להם ה', וזו גלה אותה ה':

דברי הימים

יציאת מצרים היתה בשנת ב'תמ"ח, ובני ישראל שהו במדבר במשך ארבעים שנה, ונסעו 42 סעות.

בשביעי של פסח, כ"א בניסן, עברו את ים סוף ונסעו למרה, אליה הגיעו בכ"ה בניסן וקיבלו את 7 מצוות בני נח, שבת, כבוד הורים ודינים. ממרה נסעו לאילים בא' באייר, וב"א בו נסעו לאלוש אליה הגיעו בט"ו בו וחנו שם שבעה ימים ושם היתה השבת הראשונה. המן החל לרדת בט"ו באייר בזכות משה רבנו, והמשיך לרדת עד בואם אל קצה ארץ נושבת. כ"ב באייר באו לריפדים, שם היתה מלחמת עמלק, ושם החלה בארה של מרים לנבוע בזכות מרים הנביאה. בא' בסיון הגיעו למדבר סיני, ושם שרו עליהם ענני הכבוד בזכות אהרן הכהן.

ביום הראשון להגיעם אל המדבר, נחו מעמל הדרך. בכל חמשת הימים עד קבלת התורה, עלה משה להר סיני והביא לעם את דברי ה'. היום השני נקרא "היום המיוחס", מפני שבו נאמר לעם ישראל "והייתם לי סגולה מקל-העמים". בשלישי נאמרה להם מציאות הגבלה ובריבועי פרשו בטהרה. כד' בסיון החלו שלושת ימי הגבלה, ונחלקו חז"ל אם ניתנה התורה בו' בסיון או שהוסיף משה יום מדעתו והתורה ניתנה ביום הרביעי בו' בסיון, אך לכל הדעות ניתנה התורה לעם ישראל בשבת קודש.

למחרתו יום קבלת התורה, עלה משה רבנו להר סיני ושהה בו ארבעים יום עד י"ז בתמוז. באתו יום עשו את עגל הזהב ומשה רבנו ירד ושיבר את הלוחות והעניש את החוטאים. כ"ח בתמוז עלה משה שוב עם הלוחות השניות שעשה, ושהה עד כ"ח באב, ובכ"ט בו עלה שוב ושהה עד יום הכיפורים ויאמר ה' סלחתי כדברך.

בריסק הגדולה המכנה 'רושלים דליטא', שנת תרל"ו. באותה עת, ישב רבי יהושע ליב דיסקין על פסא הרבנות בעיר והנהיג את עדתו ברכה, אולם עקב מארע מרעיש שארע לו, נאלץ לעזוב את העיר ועלה לארץ הקודש, ומעשה שהיה כך היה. אחד מתושבי מינסק יצא לתרבות רעה והותיר את אשתו בעגינותה לאנחות. האישה הקשה את לבו וסרב לפטר את אשתו בגט פרישות, ורק לאחר הפצרות רבות ומסע שדולים מצד בני משפחת אשתו, הסכים סוף-סוף לגרשה, אלא שהוא דרש תמורת זאת הון עתק של ארבע ושמונה מאות רבל פסף. ידיה של העגונה לא השיגו אפילו עשירית מהסכום הזה, והרבנית מבריסק נחלצה לימינה, ולאחר מאמצים מרבים עלה בידה להשיג ארבע וארבע מאות רבל, אך היו חסרים עוד ארבע מאות רבלים, אותם לא הצליחה הרבנית להשיג בשום אופן. שכן כל פעלי היכלת בעיר נתנו כבר למעלה מיכילתם והיא עמדה אובדת עצות. כל אותה עת, עמדה העגונה והמתונה בכליון עינים להשתחרר מכלליה, וכאשר ראתה שרב הסכום כבר נאסף בידי הרבנית, שגרה שליח לבעלה המומר והודיעה לו כי הסכום נאסף במלואו ואפשר לקבע תאריך נקוב לסדור הגט. סמוכה היתה ובטוחה, כי הסכום ישלם במקרה, ומחפש שמה יתחרט המומר מהספקתו, מהרה והודיעה לו על-כך. הימים עברו במהירות, וכאשר התקרב היום המיעד לשחרורה של העגונה, נבוכו בני משפחתה של האשה. היטב הכירו את הבעל האכזר, שזנח מאחוריו את אשתו השבורה ויחד עמה השליך מעליו את אמונתו ואת אלקיו, והששם היה גדול שמה יבטל הלה את הספקתו לגרש את אשתו, ברגע שניגלה כי הסכום אינו שלם כפי דרישתו. מחסר בדרך, התחכמו כמה מבני המשפחה והחליטו להפיץ שמועה, כי מביתו של הרב מבריסק נגנב סכום של ארבע מאות רבלים פסף. בכך קוו להערים על המשמד לפרק זמן מסים עד סדור הגט, ולחזק הענין אף דאגו להגיש תלונה במשטרה על הגנבה שבצעה בביתו של הרב. השמועות הגיעו לאזניו של המומר, והוא קבלם בתם לב, ובעצם ימי החקירות שגרמו אף למספר מעצרים של כמה מגנבי העיר, בהם חשדה המשטרה כי ידם במעל, גרש המומר את אשתו בדת, לאחר שקבל ארבע מאות רבלים, עם הבטחה שאת שאר הפסף יקבל בהמשך הזמן.

ימים מעטים לאחר מכן, עזב המשמד את העיר בריסק ונסע לרגל עסקיו אל העיר לבליון. מיד לאחר מכן, הסירו המתלוננים את תביעתם במשטרה המקומית, וזו משכה את ידיה מחקירת הענין והמעצרים בטלו. דבר הגנבה המרעיש בבית הרב הפח קמעה מלב התושבים וכמעט שקע בתהום הנשייה. אלא שבאותה עת, ישב המומר בחברת מרעיו בעיר לבליון וספר להם מתוך התפארות על הסכום הגדול שהצליח לסחט מאשתו תמורת שחרורה מכללי עגינותה, והוסיף לספר כי ארבע מאות רבלים נוספים עתידיים להגיע אליו, מיד לאחר תפיסת הגנבים שנגנבו את הסכום הזה מבית הרב. בין חבריו של המומר, היו כמה חדי תפיסה שקלטו את התרמית, והם מהרו לגלות את אזורו כי הוליכו אותו שולל כדי להוציא ממנו את הגט, ולמעשה הפסד אבוד ממנו. וקמתו בערה בו.

זמן קצר לאחר מכן, חזר המומר לעיר בריסק והגיש תלונה במשטרה נגד הרב הנערץ. בטענת כפייה לגרושו והערמה על המשטרה המקומית. היו אלו פשעים פליליים, וכבר למחרת נעצר רבי יהושע ליב דיסקין, שברך ברכת "דין האמת" לשמע גזרת המאסר. הגולה בלה היתה במדורת אש והעולם היהודי בלו התגיס לתפלה, ובמקביל נעשו פעולות הצלה נרחבות, בראשן עמדו גדולי התורה בדורו וטובי העסקנים. לאחר שתלונתו רבה ויצרוף שלמונים רבים, נקבע יום משפטו של הרב, ואל חדרו נכנס עורך דין מנסה שנספר בדמים מרבים כדי ליצגו. לתמהונו של עורך הדין, הסב רבי יהושע ליב את עיניו ממנו וסרב להביט בו. "מה-זה ועל מה-זה?" שאל עורך הדין כשפלו נרעש ורבי יהושע ליב השיב בגאון: "אסור להסתכל בפני אדם רשע!" נדרש לו לעורך הדין זמן-מה כדי להתאושש מתשובתו החדה של הרב, ולאחר מכן נסה להשפיע עליו שבשעת עמידתו לדיון, יצהיר בפני השופטים טענה מסיימת על הפקדון שהפקד בידיו, טענה שתוכל להביא להצלתו, אולם הרב דחה בתקף את דבריו והודיע נחרצות כי הוא לא יטען שום טענה שאינה אמת לאמתה, כי בהעדר האמת לא תתכן שום מציאות של הצלה.

משפטו של רבי יהושע ליב נערך בערב היום הקדוש, יום הכפורים. הרב ישב על ספסל הנאשמים, כששלוה עלאית נסוכה על פניו, ודמותו ההדורה עוררה רשם רב על השופטים הנכריים. בתום נאום הקטגור הראשי, קם עורך הדין ונישא נאום סגוריה קמשך, בו סתר את האשמות אחת לאחת, ולבסוף יחד את הדבור על אישיותו של הרב היהודי. "שוו בנפשכם", קרא עורך הדין אל השופטים, "שהרב סרב להביט בפני מפני צווי תורת ישראל, למרות שהוא ידע שאני נשפתי להגן עליך". על פניהם של השופטים נראתה הפעת השתוממות, והערכתם כלפי הרב היהודי הכפלה שבטעמים. השופטים יצאו להתייעצות והודיעו כי מתן פסק הדין יהיה בערב, כלומר בשעת אמירת "פלג-נרד". המתח באולם הגיע לשיאו בשעה שראש השופטים קם לקרוא את גזר הדין, ובשקמה גדולה נודע כי הרב זכה מכל אשמה. במוצאי יום הכפורים, הובל הרב לביתו בקול-רעה ותודה המון חוגג, והעולם היהודי פלו חגג במשנה שמחה את יום שמחתנו חג הספות. ♦

# משפחה

אחת המעלות שנמנו בשופטים שיניעו יתרו להעמיד על ישראל, היתה מעלת "שנאי מצע", אך למעשה לא מצא משה אנשים כאלו. שכן מעלה זו, יחד עם שאר המעלות שמנה יתרו, גדולה היא ונדירה ביותר. נהוג היה רבה של ורושלים, רבי יוסף חיים זינגפלד, לומר בדרך צחות, כי בזמננו, שאפשר למצוא בשביל בצע כסף את הכל, אפשר למצוא גם שנאי בצע בשביל בצע כסף... הוא עצמו היה שונא בצע ונתן בצע ונתן בצע באופן נפלא, עד שדרשו עליו את דברי רבנו הקדוש שלא נהנה מהעולם הזה אפילו באצבע קטנה. עוד מימי פחרותו בישיבת פרשבורג, היה הממנה על חלקת הפסחים למעוטי וכלת בין הפחוריים, נתקל בקשיים בשהיה מגיע לרבי חיים זינגפלד, מפני שהיה מסרב לקבל מקפה של צדקה. מצא הנבאי תחבולה, והיה תוחב את המעות לכיס מעילו של רבי חיים מפני שהיה מסרב לו שכן לו לטרח להכריז על השבת אבדה. שנהג היה ככולל "שמרי החמות", להקציב לכל ברהפולל המשיא את בנו או בתו, סך של עשרה נפוליון זהב. כשפגנו רבי יעקב מאיר הגיע לפרוקו, שכח הגזבר להעביר לרבי חיים את הסכום הקבוע. שתק רבי חיים בגבורת נפש ונאלץ לטל הלואות למרות מנהגו שלא להודק לקפריזות. בבקר יום החפה, נזכר הגזבר על פי דלג דוקא על הרב הנערץ ושלח את השמש עם עשרת הנפוליונים, בצדוף דברי התנצלות וסליחה. תדהמתו של השמש היתה גדולה, כאשר רבי חיים סרב לקחת את הכסף וטען שאינם שכימים לו. בהקנינו בפניו התמחות של השמש, הסביר: "ההקצבה אמנם מיעדת לסייע בהוצאות הנשואין של מעוטי וכלת, אולם לפי התקנות היא מיעדת רק להוצאות החתונה, ואני את ההוצאות כבר הוצאתי, שהרי החפה עומדת כבר להתקיים, וגם אם נותרתי בעלי-חוב, אין בתקנות הכולל סעיף המתיר נטילת הקצבה לצורך סלוק הלואות". רבי משה בלוי ספר עליו, שפעם אמר לו רבי ירח ברנרמן כי הוא זקוק לשכר מלמד באחת המושבות, ורבי חיים הבטיח לתת לו שני נפוליון בחדש, אותם נתן מכיסו הפרטי.

שונא בצע היה רבי חיים סופר ממנקטש בעל "מחנה חיים", עד שטרם צאתו ממנקטש עיר רבנותו, פגס את בני הקהלה ואמר להם: "גלו וידוע לכם, שמעולם לא נטלתי לעצמי מאומה, וגם לא הרשיתי לרבנות לטל מכס מתנה פלשהי. לא נטלתי אפילו פרוטה אחת בשכר סדור גטין וחליצה, או בשכר בטלה בעבור פסיקת דיני תורה, השואות ופשוט". סכומים אלו הגיעו לחשבון גדול במשך השנים הארוכות בהן שמש ברבנות, אך הוא סרב ליהנות ממתנת כסף ודם, ואף את המתנות שהיו שולחים אליו בדואר, היה מחזיר לנותנים, ולעתים היה צריך לשלם מפיסו את הוצאות המשלוח כדי לפדות את המכתב ולהחזירו לשולחו.

רבי יוסף גרינלד בעל "יחי יוסף" מפאפא, ישב פעם בבזר יחיד וישר הדורים בסכסוך ממוני שהתגלע בין שני צדדים. אחרי שני שלום את בזיקת הענין והודיע לבעלי הדין את פסק דינם, קבלו עליהם המתדיינים את פסק הדין בלב שלם והניחו לפניו המקאות כספיות בתורת דמי פסק, למרות שהוא לא בקש זאת כלל. כשהביט הרבי בהמאות וראה את הסכומים הנקובים בהם, בקש מהם לטלם בהזרה ונטל מהם סכום קטן בהרבה. הדבר הפליא מאד את המתדיינים, שכן לא הספיקו מימיהם לראות אדם שמסרב לקבל מעות, ובפרט באמריקה החמריית שסגדה לדולר הירק, ארע פעם בוקנותו, שבדק את החמץ לאור הגו ועקב חלשתו בקש מאחד מבני ביתו להמשיך בבדיקה. כשהגיע הלה לחדר מסים, נתקל במגרה שהיו נמחים בה מעות בלבד, ונשאל את הרבי אם צריך לבדוק בה, מפני שאולי הוא מקום שאין מכניסים בו חמץ ואינו צריך בדיקה, אך הרבי השיב לו מיד: "הלא הקמון הוא החמץ הנרוע ביותר..."

רבי חיים מגריסק היה שונא בצע מפלג מיום עמדו על דעתו, ויחד עם זאת קיים פוזר נתן לאביונים גיד רחבה וננפש נדיבה. פעם ספר, כי מעולם לא חש שלא בנות, כמו לאחר נשואיו כאשר קבל אלף רבל בנדניתו ולא ידע מה לעשות עם סכום גדול שכזה. אולם כשנודע לו כי חותנו רבי רפאל שפירא, לזה את מרבית הסכום אצל אחד מעשירי מילקס וחתם לו על שטרי חוב, פרע מיד את חובו של חותנו ואת השאר חלק לתלמידיו החכים עניים. ספר רבי יחזקאל אברמסקי, כי ישב פעם אצל רבי חיים ובנוכחותו נכנסו שני עשירים מגריסק ומסרו לרב מעטפה חתומה עם סכום כסף גדול, לאתר ששמש אצלם פמסר קדושיו. קבלם רבי חיים בכבוד ובסבר פנים יפות, ובינתים נכנס עני הגון לבקש נדבה. נטל רבי חיים את המעטפה החתומה, ובפני אותם עשירים מסר אותה לידי העני מבלי שידע אפילו פמה כסף נמצא שם.

רבי יהושע מקוטנא היה שונא בצע ולא ידע צורת טבע, ומעולם לא היה לו ארנק מיוחד למעות. את כל משכרתו מסר לרבנית ולפעמים כשהיה מנח לפניו שטר כסף בעודו שקוע בלמודו, היה נוטלו וכודר בו את הטבק כדי לעשו, מפני להבחין כי שטר כסף בודו. כשהתקבל בנו רבי משה פינקס לרב בקהלת ויסקיט, פנה רבי יהושע בבקשה לראשי קהל קוטנא לגרע משפחתו, מפני שעד עכשו היה בנו סמוך על שלחנו ועקשו התקטנו הוצאותיו.

## מטעים

וישמע יתרו כהן מדון (יח, א)

תבת וישמע בגרשים, לרמו להרפתקאותיו של יתרו שאחר שבקש האמת ועזב את העבודה זרה, גרשוהו ממעמדו עד שאפלו רועים פחותים גרשו את בנותיו ולא הניחו אותו להשקות צאנו. (מראה מקום)

פעמים יש בתורה תבת וישמע בטעם גרשים, אחת כן ואחת בפסוק וישמע הנעני מלך ערד, ואמרו שם חז"ל שלא נעני היה אלא עמלקי, אלא ששנה את לבושו. ורמו יש כן, שמי שמבקש להנצל מעצת עמלק, צריך לעשות כיתרו שבא למשה רבנו להתניד אצלו, וצריך לנסע לצדיקי אמת להדבק גם ולא לשבת בביתו. (צד אברהם)

## לאכל לחם עם יתרו משה

תבת לחם בטעם תביר, כי אותה סעדה היתה סעדת הגרית של יתרו שהתניד, כפי שקבת הרמב"ם, ותבת תביר היא איתות ברות. (פני יוסף)

## וירד משה מן ההר אל העם

כהן השבעות, ישב רבי שמעון סופר מקרלובי בבית המדרש ועסק בקבלת התורה, ובדבריו אמר שמשנה רבנו היה צריך לרדת ממדרגותיו לפשוטי העם, נענה אחד התלמידים ואמר שהדבר קרמו בטעמים דרנא תביר שבתבות וירד משה, לרמו ששבר את מדרגותיו וירד לקראת העם, וקלם הרב את הרמו הנאה שאמר התלמיד. (רבי שמואל סוידר)

## מדגש

על הפסוק "בייסקול יסקל איורה ירה" מפרש רש"י שהוא לשון השלכה כמו "ירה בים" בשירת בשלה, ומכאן שמשוש בשרש ירה להשלכת כלי מלחמה, כמו שנאמר בשאלו: "ותכבד המלחמה על-שאוול וימצאחו המורדים בקשת ויחל מו'היודים". מהשרש ירה נוצר גם היורה שהוא הגשם הראשון שנקרא גם מורה בספר יואל, וחו"ל דרשוהו בשלש דרכים: מלשון הוראה שהוא מורה את הבריות לטיח את הנגות ולהכניס את הפרות הביתה, מלשון ריזה שמרונה את הארץ המצופה למטר, ומלשון יורה שהגשם משלך מן השמים כחץ שיורד גנחת ולא בועף. האבריורה מפרש את היורה שיורד בתחלת השנה, מפני שהוא מורה על שנה טובה וגשומה. נפוץ ביותר השמוש בשרש ירה במשמעות של הוראה. בדומה לזה הוא גם היורה, שהוא סיר בשול בלשון חז"ל.

## ממכה

רב אחד שהיה יושב עלימדין, היה אהוב על בני קהלתו והללו היו נכנסים אליו בכל עת מצא ונחנים להאזין לדבריו המוקמים. פעם באו אליו שנים מתושבי העיר ששאלו ביניהם סכסוך ממוני, והרב פסק לטובת אחד מהם, מאן, הדיר בעליהדיו השני שינא חוב בדין את רגליו מביתו של הרב ופסק מלחיות מפאי ביתו. שם הרב לב לכה ואמר במדרלבו: "בפרשת יתרו נאמר, בייחיה להם דבר בא אלי, והדבר תמוה, למה התחיל ברכים וסנים ביהדי? אלא שעקשו התברר לי הדבר. תחלה באים שנים להתדין, אך לאתר מכן מגיע רק אחד, רק זה שזכה בדיו..."

**ראית את הבחורים בעלי המיקות טובות של משפחת אלפסי בן פורת יוסף?**

חדש מבית היוצר של רב המכר "שבת טיש"

**מיתות טיש**

מידות והליכות בראי פורשת השבוע

• ב' כרכים •

מחיר מיוחד לרגל ההוצאה לאור

להשיג בכל חנויות הספרים המובחרות

לפרטים והזמנות מרכזת במחיר מיוחד: 02-5806777 • דוא"ל: 5806777@gmail.com

1240 עמודי טיש  
900 כרכים  
2000 שאלות מיוחדות  
מסובססות

שליח חיים  
מרכז טיש  
מרכז טיש  
מרכז טיש

"למה נקרא שמו יתרו? מפני שיתר פרשה אחת בתורה, 'ואתה תחזה' (רש"י). והרי לא רק את פרשת 'ואתה תחזה' אמר יתרו, אלא גם 'בכל תבל'? אלא שקל הדבר לשלח חצי בקרת ולמצא מגרעות בכל דבר, אולם פרשת 'ואתה תחזה' חשובה היא מפני העצה הטובה שבה... (חידושי הר"מ)"